

УДК 614

¹Р.В. МАЛЯР, ²О.А. КАНЮРА, ³О.В. САВЧУК¹Закарпатська обласна клінічна стоматологічна поліклініка, Ужгород; ²Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, кафедра ортопедичної стоматології, Київ; ³Національна медична академія післядипломної освіти ім. П.Л. Шупика, кафедра стоматології, Київ**СТОМАТОЛОГІЧНИЙ ЗАКЛАД ЯК ПІДПРИЄМСТВО У НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ**

У статті наведені результати аналізу роботи комунальних стоматологічних закладів у нових економічних умовах. Викладені шляхи розвитку та адаптації стоматологічних закладів до умов ринку, джерела фінансування, завдання маркетингу, функції стратегічного управління і програма стратегічного планування.

Ключові слова: управління стоматологічними закладами, нові економічні умови, адаптація стоматологічних закладів до умов ринку

Вступ. Модель системи охорони здоров'я значною мірою визначається напрямом економічного розвитку держави. Розвиток ринкових відносин в Україні спрямовує діяльність лікувальних закладів у русло ринку медичних послуг. Таким чином, у нових економічних умовах для забезпечення функціонування закладів охорони здоров'я (ЗОЗ) доводиться знаходити нові механізми господарювання, які, перш за все, передбачають застосування ринкових важелів управління та забезпечення рентабельності діяльності ЗОЗ [1, 2, 3].

Мета дослідження. Визначити основні напрямки розвитку комунальних стоматологічних закладів охорони здоров'я у нових економічних умовах.

Матеріали та методи. Основні напрямки розвитку комунальних стоматологічних закладів визначені на підставі методології системного підходу і системного аналізу із використанням інформаційно-аналітичного методу. На основі SWOT аналізу визначені провідні проблеми організації роботи комунальних стоматологічних закладів та обґрунтовані основні напрямки їх розвитку у сучасних економічних умовах. Інформаційною базою для визначення напрямків розвитку комунальних стоматологічних ЗОЗ у нових економічних умовах виступили наукові праці фахівців із організації та управління охороною здоров'я, а також результати власних досліджень, у ході яких була отримана комплексна медико-соціальна характеристика стану організації роботи стоматологічних поліклінік.

Результати досліджень та їх обговорення. На підставі проведеного нами аналізу роботи стоматологічних закладів у нових економічних умовах були визначені основні напрямки їх розвитку. Було з'ясовано, що скорочення обсягів фінансування стоматологічних закладів за рахунок коштів державного бюджету негативно позначилось на їх економічному стані.

Тому для забезпечення функціонування стоматологічних закладів в умовах ринкової економіки, необхідно запровадити новий господарчий механізм комерційного підприємства, з оптимальним поєднанням бюджетного і додаткового фінансування, і перейти на економічні методи управління [4, 5].

Пошук додаткових джерел фінансування стоматологічних закладів доцільно зосередити за такими напрямками:

1. Ринок платних стоматологічних послуг.
2. Ринок стоматологічних послуг у межах угод з громадянами, організаціями та адміністрацією території, причому стоматологічні заклади можуть надавати допомогу громадянам, за їх бажанням, на умовах підвищеної комфортності.
3. Ринок стоматологічних послуг у межах добровільного медичного страхування.

Стоматологічні заклади є адаптованими до вказаних напрямів додаткового фінансування. Це пов'язано, по-перше, з великим досвідом стоматологічних поліклінік у наданні платних послуг, по-друге, з можливістю швидше адаптуватись до ринку внаслідок надання монопрофільних послуг.

Одним із напрямків діяльності стоматологічних закладів у нових умовах є маркетинг, який включає систематичний збір, реєстрацію та аналіз даних щодо ринку медичних послуг і товарів. Для завоювання сегмента на ринку медичних послуг стоматологічний заклад повинен вирішити такі завдання:

- проаналізувати існуючу у місті мережу стоматологічних закладів різних форм власності та умов їх діяльності;
- здійснити аналіз демографічної сегментації ринку стоматологічних послуг;
- отримати соціально-гігієнічну характеристику пацієнтів, які звернулись до стоматологічного закладу;
- сформулювати мету діяльності закладу та проаналізувати її структуру як основні параметри внутрішнього середовища організації;
- визначити форму, методи і організацію реклами стоматологічної допомоги при розвитку ринку стоматологічних послуг;
- проаналізувати формування штатів, підготовку та підвищення кваліфікації медичного персоналу у стоматологічному закладі;
- обрати оптимальну стратегію і тактику ціноутворення;
- розробити і застосувати оптимальний метод в управлінні діяльністю стоматологічного закладу;

- розробити шляхи оптимізації соціально-психологічного мікроклімату у колективі з метою удосконалення управлінської роботи.

Важливим моментом є адаптація стоматологічного закладу до роботи в умовах ринку. Сутність адаптації стоматологічних закладів до ринкової економіки полягає в їх готовності та здатності швидко пристосовуватись і успішно функціонувати у мінливих умовах конкурентного середовища, які формуються під комплексним впливом політичних, економічних, соціальних, правових, культурних та інших факторів, які впливають на роботу медичного закладу.

Шляхи адаптації стоматологічних закладів до умов ринку є такими: нормативно-правовий, економічний, адміністративний, інформаційний та психологічний [6].

1. Нормативно-правовий шлях. Вплив правових факторів відбувається через систему нормативних актів, які регулюють організаційні, майнові, особисті відносини при наданні громадянам стоматологічної допомоги. Дані відносини регламентуються нормами адміністративного, трудового, екологічного, кримінального, цивільного та інших галузей права. Даний шлях є основним, оскільки визначає напрямок і межі адаптації стоматологічного закладу.

Шлях адаптації медичного закладу у правовій сфері має такі напрямки:

- упорядкування та вдосконалення нормативно-правової бази, визначення співвідношень і ролі державного та приватного сектора охорони здоров'я, виділення компетенції органів охорони здоров'я та приведення у відповідність їх прав і відповідальності;
- прийняття нових законів і відсутніх нормативних документів;
- розробка чітких механізмів реалізації законів.

2. Економічний шлях. Наповнення дозволених законом джерел фінансування системи охорони здоров'я повністю залежить від стану економіки країни в цілому.

Для економічної адаптації стоматологічного закладу до ринкових умов необхідним є:

- визначення адекватного фінансування комунального (муніципального) замовлення з урахуванням собівартості стоматологічних послуг і необхідного рівня якості, перехід від фінансування закладів охорони здоров'я в залежності від показників обсягу їх діяльності до подушного нормативу;
- удосконалення фінансово-економічних відносин у галузі, спрямоване на підвищення ефективності використання ресурсів, структурну реорганізацію, підвищення якості та культури надання медичної допомоги;
- створення інструментів розрахунку вартості державних і територіальних програм охорони стоматологічного здоров'я населення та оцінка ефективності реалізації цих програм як в соціальному, так і в економічному аспектах;
- запобігання виникненню усіх видів ризику (економічного, технічного, соціального).

3. Адміністративний шлях. Даний шлях передбачає такі напрямки:

- реорганізація державних і муніципальних стоматологічних закладів з метою їх пристосування до роботи у ринкових умовах (створення гнучкої організаційно-штатної структури, яка дозволяє швидко адаптуватись до постійних змін попиту на стоматологічні послуги);
- докорінне реформування роботи кадрової служби, забезпечення її реальної участі у прийнятті рішень щодо добору, розподілу і призначення кадрів на основі наукових досягнень у галузі управління (кадрового менеджменту), психології, соціології та права;
- розвиток принципів наступності та безперервності лікувально-діагностичного процесу, чіткий розподіл функцій на кожному етапі надання допомоги, запровадження економічно доцільних організаційних форм стоматологічного обслуговування;
- точний розрахунок необхідних витрат, розробка цільових програм з найбільш актуальних проблем охорони стоматологічного здоров'я тощо;
- підвищення регулюючої ролі держави у формі адекватної системи державних гарантій, а також рівня медико-соціального захисту хворих та інвалідів; інтеграція охорони здоров'я та соціального захисту в єдину систему, яка має цільове фінансування;
- оптимізація процесу прийняття та контролю реалізації управлінських рішень у системі охорони здоров'я.

4. Інформаційний шлях адаптації стоматологічного закладу до ринку передбачає:

- систематичне запровадження нових методів організації та управління наданням стоматологічних послуг у закладах охорони здоров'я, інтенсивне використання найбільш передових технологій та автоматизованих систем управління;
- запровадження автоматизованої системи управлінського обліку;
- диспетчеризацію та регулювання потоків пацієнтів, інформації, фінансів, матеріально-технічних ресурсів з використанням комп'ютерної техніки.

5. Психологічний шлях адаптації стоматологічного закладу до ринку спрямований на підвищення рівня соціальної зрілості медичних колективів, що підсилює виробничі можливості стоматологічного закладу і дозволяє зупинити відтік висококваліфікованих кадрів.

Для реалізації функцій управління стоматологічним закладом у нових економічних умовах необхідно розробити внутрішню концепцію стратегічного управління, орієнтовану на досягнення основної мети діяльності закладу - оптимізацію лікувально-профілактичного процесу, виведення структури стоматологічних послуг на якісно новий рівень.

Необхідно також врахувати, що у самих стоматологів якісно змінюється погляд на лікувально-діагностичний процес. Так, на думку лікарів-

стоматологів, за результатами наших досліджень, істотну увагу слід приділяти рівню якості послуг. Опитані лікарі-стоматологи вважають, що лікувальний процес необхідно будувати на передових медичних технологіях, робити акцент на ті науково-технічні досягнення, які радикально змінюють стоматологічну практику.

Стратегія управління стоматологічним закладом є науково-обґрунтованою тоді, коли враховує маркетингове макро- і мікросередовище, соціально-психологічні чинники мотивації персоналу.

Забезпеченню стратегічного управління сприяє розробка «Програми реконструкції, технічного переозброєння і стратегічного планування стоматологічного закладу», яка має носити програмно-цільовий характер. В основу створення такої програми повинні бути покладені сучасні тенденції в лікувально-профілактичному стоматологічному процесі, цілий комплекс заходів, спрямованих на:

- зміцнення і оновлення матеріально-технічної бази стоматологічного закладу і масове використання сучасних стоматологічних технологій;

- запровадження прогресивних форм і методів обслуговування;

- підвищення ролі індивідуального підходу до пацієнтів;

- створення системи гарантій якості стоматологічних послуг на основі професійних стандартів;

- активне використання етико-правових механізмів на всьому просторі взаємодії пацієнтів із структурами закладу;

- захист прав пацієнтів за допомогою медико-юридичного контролю та незалежної експертизи.

У програмі повинна зберігатись орієнтація на обслуговування широких верств населення (незалежно від їх соціально-економічного статусу), забезпечення їм рівних шансів на отримання стоматологічної допомоги на рівні світових стандартів якості, оскільки охорона та зміцнення здоров'я визнається ВООЗ природним і невід'ємним правом кожного, а не тільки привілеєм тих верств населення, які мають гроші на оплату медичної допомоги.

Висновки. Основним напрямом розвитку комунальних стоматологічних закладів в умовах ринкової економіки, дефіциту бюджетного фінансування, серйозної конкуренції з боку приватного сектора стоматології, є зміна організаційно-правової форми стоматологічних закладів, перетворення їх з безправних у самостійні господарюючі суб'єкти, які самі вирішують питання фінансування, оплати праці, матеріально-технічного постачання тощо. Процес такого реформування має йти за напрямками адаптації комунальних закладів до умов ринку, пошуку джерел фінансування, маркетингу, стратегічного управління і стратегічного планування.

Перспективи подальших досліджень. Результати дослідження будуть використані при обґрунтуванні можливостей оптимізації стоматологічної допомоги населенню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Боер Питер. Оценка стоимости технологий: проблемы бизнеса и финансов в мире исследований и разработок / Питер Боер. — Олимп-бизнес, 2007. — 448 с.
2. Вахненко О.М. Аналіз ресурсного забезпечення стоматологічної служби в Україні і/ О. М. Вахненко // С-врем. стоматология. — 2011. — № 3. — С. 172—176.
3. Даценко С.О. Стоматология как перспективная медицинская отрасль для развития саморегулирования в здравоохранении / С.О. Даценко, И.С. Кицул, Д.В. Пивень / Сибирский медицинский журнал (г. Иркутск). — 2011. — Т. 102, № 3. — С. 100—102.
4. Друкер П. Менеджмент. Вызовы XXI века / П. Друкер//: Пер. с англ. — М.: Вильямс, 2004. — 432 с.
5. Єлісеєва Л. В. Муніципальна власність: економічний зміст та перспективи її трансформації в Україні в контексті світового досвіду / Л.В. Єлісеєва // Ефективна економіка. — 2012. — № 8. [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1317>
6. Лисицын Ю.П. Инновации в управлении лечебно-профилактических учреждений / Ю.П. Лисицын. — Москва; ГЭОТАР-медиа, 2010. — 172 с.

¹R.V. MALIAR, ²O.A. KANIURA, ³O.V. SAVCHUK

¹Transcarpathian Regional Clinical Dental Clinic, Uzhhorod; ²O.O. Bogomolets National Medical University, Department of Prosthetic Dentistry, Kyiv; ³Shupik National Medical Academy of Postgraduate Education, Department of Dentistry, Kyiv

DENTAL SERVICES AS BUSINESSES IN NEW ECONOMIC CONDITIONS

The article presents the results of an analysis of the dental facilities in the new economic conditions. The ways of development and adaptation of dental facilities to market conditions, sources of financing, marketing tasks, functions of strategic management and strategic planning of the program are determined in the article.

Key words: management of dental clinics, new economic conditions, adaptation of dental facilities to market conditions

Стаття надійшла до редакції: 2.12.2014 р.

© В.С. Мельник, Л.Ф. Горзов, Р.Т. Головацька, 2015

УДК 371.32:613.2/8:613.954/.955

В.С. МЕЛЬНИК, Л.Ф. ГОРЗОВ, Р.Т. ГОЛОВАЦЬКА

Ужгородський національний університет, стоматологічний факультет, кафедра дитячої стоматології, Ужгород

ПРОВЕДЕННЯ «УРОКІВ ЗДОРОВ'Я» В ДИТЯЧИХ ДОШКІЛЬНИХ ТА ШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ м. УЖГОРОД

У статті проведено аналіз санітарно-просвітницької роботи в організованих дитячих дошкільних та шкільних закладах м. Ужгород студентами стоматологічного факультету Ужгородського національного університету. Завдяки проведенню «уроків здоров'я» досягаються хороші результати формування стійких навичок гігієни ротової порожнини, у дитини розвивається позитивне ставлення до здорового способу життя та збереження стоматологічного здоров'я.

Ключові слова: стоматологічна профілактика, санітарно-просвітницька робота, дитячі дошкільні заклади, школи

Вступ. Діти – це найдорожче, що є в нашому житті, тож ми прагнемо, щоб вони росли здоровими та щасливими. Гігієнічне виховання дітей різного віку є основним завданням програми Ужгородської міської ради від 16 липня 2009 року №1148 «Здорова усмішка дітей Закарпаття», яку впроваджують викладачі кафедри дитячої стоматології Ужгородського національного університету (УжНУ) разом зі студентами-стоматологами. Під час спеціальних «уроків здоров'я» вони навчають дітей різного віку, а також їх батьків і вихователів, методам догляду за ротовою порожниною, засобам профілактики стоматологічних захворювань, правильному харчуванню та багатьом іншим важливим речам для вироблення у дітей правильної та стійкої мотивації до збереження власного стоматологічного здоров'я [1, 3, 4].

Мета дослідження. Узагальнити досвід санітарно-просвітницької роботи серед дітей дошкільних та шкільних закладів м. Ужгород.

Матеріали і методи. Проведено аналіз санітарно-просвітницької роботи в організованих дитячих дошкільних закладах № 2, 3 і 6 та загаль-

ноосвітніх школах № 2 і 3 м. Ужгород студентами стоматологічного факультету УжНУ.

Результати досліджень та їх обговорення. Для навчання дітей використовують сучасні форми та методи, що відповідають їхнім віковим особливостям [1, 3, 5].

Студенти III курсу стоматологічного факультету УжНУ провели уроки гігієни у дошкільних закладах № 2 і 3 м. Ужгород тривалістю 20–25 хв. Уроки поділили на 2 частини: теоретичну та практичну. Інформацію подавали невеликими фрагментами у вигляді театралізованих уроків, вистав за участю в них казкових персонажів, які розповідали дітям про значення зубів для організму людини, про фактори, що провокують розвиток каріозного процесу (рис. 1). Другою складовою гігієнічного виховання та навчання методом стоматологічної гігієни, що передбачає прищеплення стійких навичок правильного, свідомого та регулярного догляду за ротовою порожниною. Практичне навчання проводиться на моделях, кожний новий елемент декілька разів повторюється.

Рис. 1. Проведення «уроку здоров'я» студентами III курсу стоматологічного факультету у дитячому дошкільному закладі № 6, м. Ужгород

Студенти дають у письмовій формі рекомендації батькам з приводу правильності добору засобів гігієни для конкретної дитини. Одним із позитивних моментів організації гігієнічного виховання дітей є наявність у кожній групі санітарного блоку, що дає можливість дітям практично засвоїти рухи чищення зубів (стандартний метод, адаптований для кожного вікового періоду). Після практичного навчання техніки чищення зубів студенти відзначають найактивніших дітей, яких заохочують невеликими подарунками та призами.

Метою уроків гігієни у дітей віком 5–6 років є прищеплення основ особистої гігієни, закріплення навичок використання зубної щітки та пасти, формування усвідомлення необхідності догляду за порожниною рота зранку, перед сном і прополіскування після кожного прийому їжі. Аналіз результатів відвідувань дитячих дошкільних закладів дозволяє констатувати, що діти після проведення 2–3 уроків гігієни можуть чітко відповідати на поставлені запитання та мають стійкі правильні мануальні навички чищення зубів [2, 6].

Студенти III курсу стоматологічного факультету УжНУ провели уроки гігієни у ЗОШ № 2 та № 3 м. Ужгород (рис. 2, 3). Організація та проведення уроків гігієни в школі дещо відрізняються від дитячих дошкільних закладів.

Рис. 2. Студенти III курсу стоматологічного факультету навчають навикам гігієни ротової порожнини учнів I класу школи № 2, м. Ужгород

Рис. 3. Проведення «уроку здоров'я» студентами III курс стоматологічного факультету в школі № 3, м. Ужгород

Заняття проводять у вигляді бесіди, в перших класах – в ігровій формі з елементами змагання. Під час уроків гігієни враховують особливості психологічного розвитку дитини у кожній віковій групі. Тому навчання, зазвичай, здійснюють методом переконання, що базується на доказових оповіданнях з демонстрацією конкретних прийомів догляду за ротовою порожниною та оцінки її гігієнічного стану до та після чищення зубів. Урок

гігієни ротової порожнини в школі складається із трьох частин: санітарно-просвітницької, навчання методів гігієни та контролю якості отриманих навичок. Санітарно-просвітницька частина уроку гігієни передбачає інформування дітей у вигляді бесіди про будову зубів, їхнє значення у житті людини; про роль зубних відкладень у виникненні захворювань тощо. Ця частина заняття повинна тривати до 10–15 хв. Наступна частина уроку –

навчання методів гігієни ротової порожнини, передбачає детальну розповідь та демонстрацію на муляжах і плакатах правил чищення зубів. Студенти завжди ретельно готуються до проведення занять (плакати, презентації, санбюлетені). Всі матеріали після уроку залишають дітям для оформлення куточка гігієни в класі. Оцінка ефективності поданого матеріалу та закріплення отриманих навичок повинно здійснюватися при самостійному чищенні зубів під контролем студентів-стоматологів із виправленням виявлених помилок.

Висновки. Санітарно-просвітницька робота в організованих колективах та безпосереднє навчан-

ня дітей правил догляду за ротовою порожниною – два основні взаємопов'язані розділи гігієнічного навчання підростаючого покоління. Без їхнього ефективного та широкого впровадження у повсякденну практику стоматологів, вчителів та батьків не можна сподіватися на зниження стоматологічних захворювань серед населення.

Аналіз наших даних свідчить, що розвивати у дитини позитивне ставлення до здорового способу життя та збереження стоматологічного здоров'я можна лише спільними зусиллями дитячих стоматологів, педагогів та батьків із застосуванням різних форм санітарно-просвітницької роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисова И.В. Опыт проведения уроков профилактики стоматологических заболеваний в старших группах детей детских дошкольных учреждений / И.В. Борисова, Н.А. Полушкина, О.В. Саенко // Современная стоматология. — 2009. — №3(47). — С. 72—73.
2. Кисельникова Л.П. Роль гигиены полости рта в профилактике стоматологических заболеваний у детей / Л.П. Кисельникова. — М.: МГМСУ, 2008. — 27 с.
3. Козловская Л.В. Опыт планирования и проведения мероприятий по профилактике кариеса зубов у детей раннего возраста в условиях дошкольного образовательного учреждения / Л.В. Козловская, А.И. Яцук, М.В. Жигало [и др.] // Стоматологический журнал. — 2009. — № 1. — С. 3—33.
4. Новикова В.В. Практическая результативность двухлетней программы контролируемой чистки зубов младших школьников в улучшении гигиены рта / В.В. Новикова, Н.П. Щур, Л.Н. Полянская // Стоматологический журнал. — №4. — 2011. — С. 226—228.
5. Терехова Т.Н. Роль стоматологических проектов у формуванні сприятливого для збереження здоров'я середовища в дошкільному закладі / Т.Н. Терехова, Л.В. Козловська // Профілактика та дитяча стоматологія. — 2012. — № 1 (6). — С. 5—13.
6. Федорова Т.Ф. Оценка эффективности стоматологического гигиенического воспитания детей дошкольного возраста от типа темперамента / Т.В.Федорова, Н.В. Тарасова, Е.А. Бриль [и др.] // Фундаментальные исследования. — 2012. — № 7, Часть 2. — С. 411—414.

V.S. MELNYK, L.F. HORZOV, R.T. HOLOVATSKA

Uzhhorod National University, Dental Faculty, Children Dentistry Department, Uzhhorod

CONDUCTING «HEALTH LESSONS» IN PRE-SCHOOL AND SCHOOL ESTABLISHMENTS OF UZHGOROD TOWN

The article analyzes health and education work in organized pre-school and school establishments of Uzhhorod town by Uzhhorod National University Dental Faculty students. Thanks to «Health Lessons» quite good results of the formation of stable oral hygiene skills are being achieved, whereas the child develops a positive attitude towards healthy living and preserving dental health.

Key words: dental prevention, sanitary-educational work in kindergartens and schools

Стаття надійшла до редакції: 24.11.2014 р.